

РОЗВИТОК ЕКОЛОГО-ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ШЛЯХ ПОДОЛАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЕКСТЕРНАЛІЙ

Однією з причин деградації навколишнього середовища та нераціонального використання природних ресурсів є так звані «провали ринку». Однією з головних і значущих причин цих провалів є екстерналії, які розглядаються сучасною економічною наукою як результат недосконалості ринкового механізму, тому що окремі суб'єкти ринкової економіки прагнуть насамперед досягти особистої вигоди, не враховуючи інтереси всього суспільства, суспільний добробут тощо. Екологічні екстерналії – це побічні зовнішні ефекти господарської діяльності суб'єктів економіки, які завдають шкоди навколишньому середовищу і суспільству, негативно відбиваються на його соціально-економічному розвитку. Саме цим обґрунтована актуальність питань щодо подолання впливу негативних екологічних екстерналій на різних рівнях взаємодії суспільства з природою.

Питання взаємодії суспільства та природи, виникнення екологічних екстерналій розглядаються в роботах багатьох вчених, а саме – Чернявської Н. В., Соляника О. Н., Сокура Н. І., Стародубцева С. Є., Дегтрьової І. Б., Портнова А. В. та інш. У цих роботах постають питання щодо ефективного управління економікою і навколишнім середовищем, необхідності державної підтримки та управління природоохоронною сферою, вдосконалення і розвитку екологічного законодавства, тобто розробки ефективного механізму регулювання екологічних екстерналій.

Останнім часом спостерігається все більш тісний взаємозв'язок розвитку економіки із змінами у навколишньому середовищі, зростає взаємний вплив як екології на економічний розвиток, так і результатів господарської діяльності людства на стан природного середовища. Сучасне зростання масштабів економічної діяльності людства спричинює катастрофічний руйнівний вплив на екосистему, що призводить до наростання глобальної екологічної кризи. Руйнування елементів навколишнього середовища призводить до нестачі ресурсів і, відповідно, до виникнення нових економічних проблем, а також ставить під загрозу життя і розвиток майбутніх поколінь. Також є очевидним, що не можна вирішити екологічні проблеми та вийти на сталий тип розвитку без загального поліпшення економічного становища країни, ефективної макроекономічної політики.

На погіршення екологічної ситуації впливає ряд факторів економічного та юридичного характеру, що діють в різних сферах, на різних рівнях і з різним масштабом впливу, а саме – макроекономічна політика, що приводить до екстенсивного використання природних ресурсів; інвестиційна політика, орієнтована на розвиток ресурсоексплуатуючих секторів економіки; неефективна структурна політика; недосконале законодавство; невизначеність прав власності на природні ресурси; відсутність еколого-збалансованої довгострокової економічної стратегії; економічна криза й нестабільність економіки, що перешкоджають реалізації довгострокових екологічних проєктів; існування діючого стимулу у вигляді одержання значного і швидкого прибутку від переексплуатації або продажу природних ресурсів тощо.

У сучасних умовах збалансований стійкий еколого-економічний розвиток не може забезпечуватися виключно ринковими інструментами, а підхід, спрямований на ліквідацію негативних наслідків господарської діяльності людини за допомогою заборонних та обмежувальних заходів, не може істотно вплинути на поліпшення екологічної ситуації. Особливої актуальності в умовах сьогодення набуває подальший розвиток та вдосконалення екологічного законодавства, створення системи екологічного

управління, формування екологічно справедливого ринку, збільшення державних природоохоронних витрат, екологізація податкової системи, стимулювання сталого еколого-інноваційного розвитку країни і регіонів, екологобезпечної поведінки господарюючих суб'єктів.

Важливу роль у встановленні балансу між нинішньою господарською діяльністю людини і благополуччям майбутніх поколінь відіграє розвиток екологічного підприємництва, яке має йти шляхом поступового заміщення небезпечних для екології видів діяльності безпечними і ґрунтуватися на підході, головним принципом якого є недопущення екологічної шкоди [1, с.126]. Цей принцип лежить в основі поняття екологічного ринку, що визначається як система організаційно-економічних відносин, які виникають в результаті з'єднання попиту і пропозиції товарів та послуг екологічного характеру, для яких отримання прибутку господарськими суб'єктами обумовлено екологічним результатом у вигляді недопущення збитків або істотного поліпшення середовища проживання людей.

Екологічне підприємництво – це активна інноваційна ризикова діяльність, що здійснюється на екологічному ринку та спрямована на отримання прибутку за допомогою задоволення суспільних потреб в екологічно сприятливих умовах життєдіяльності. Тобто на екологічному ринку підприємці повинні вести свою діяльність, враховуючи не тільки особисті миттєві вигоди, а й користь, яку надають навколишньому середовищу.

Основними секторами екологічного ринку, що становлять його основу та визначають його функціонування, є: інституційне середовище (інструменти державного регулювання у сфері природокористування); фінансово-кредитне середовище (пільгове кредитування, виділення бюджетних коштів для підтримки екологічного підприємництва); ціноутворення та оподаткування (політика ціноутворення на екологічну продукцію, податкова підтримка екобізнесу); виробництво, реалізація товарів і послуг та розробка і впровадження технологій, ноу-хау екологічного характеру (застосування відновлюваних ресурсів, мінімізація негативного впливу на навколишнє середовище, максимізація впровадження технологій переробки та використання відходів, виробництво екологічних продуктів, надання послуг, виконання робіт, спрямованих на поліпшення стану навколишнього середовища).

Також для успішного сприяння розвитку підприємництва, орієнтованого на оздоровлення екологічної системи, необхідним є сприятливе для підприємців середовище, в створенні якого важливу роль відіграє екологічне виховання та культура суспільства. Зарубіжний досвід розвитку екологічного підприємництва показує, що компанії, які розробляють проекти зі зменшення забруднення навколишнього середовища, утилізації відходів, отримують різні вигоди за рахунок зниження забруднення навколишнього середовища, його захист стає надійним вкладенням капіталу, а позитивний досвід екобізнесу широко висвітлюється у СМІ, що забезпечує екоімідж фірми та сприяє поширенню знань та формуванню екологічного мислення.

Таким чином для ефективного подолання екологічних екстерналій необхідно створити таку систему суспільно-екологічних відносин, в якій першочергове значення матимуть не встановлені державою заборони, штрафи та інші способи «змусити» бізнес не завдавати шкоди навколишньому середовищу, а методи, що формують екологічну свідомість і поведінку як виробників, так і споживачів продукції.

1. Портнов А.В. Экологическое предпринимательство как важнейшее направление инновационного развития региона / В.А. Портнов // Вестн. Волгогр. гос. ун-та. Сер. 3, Экон. Экол. – 2012. No1(20). – С. 125-129.

2. Чернявская Н. В. Необходимость и возможность интернализации экологических экстерналий / Н. В. Чернявская // Вестник Челябинского ун-та. Экономика. 2008. Вып. 16. 29(130). С.25-31.